

2. Anàlisi de la cobertura informativa de la reforma de la Llei d'Estrangeria

1. Exposició del conflicte

Analitzem ara un capítol que fa referència a l'enduriment de la legislació espanyola en l'àmbit de la immigració, després de successives reformes de la Llei d'Estrangeria en els últims anys. La darrera reforma, promoguda pel Partit Popular, l'actual Llei Orgànica sobre els Drets i les Llibertats dels Estrangers (LODYLE, 08/2000), va generar un fort rebuig entre la població estrangera, les ONG i la majoria de grups d'esquerra a finals de 2000 i principis de 2001. El conflicte segueix sense resoldre's ja que les parts implicades no han pogut consensuar mesures globals i acceptades per tothom, a excepció d'alguns acords concrets ¹.

Abans d'entrar a l'anàlisi, cal fer esment, que Espanya ha tingut tres lleis d'Estrangeria en els darrers 18 anys. El PSOE va aconseguir l'aprovació d'una normativa l'any 1985, quan el nombre d'immigrants a l'Estat era relativament reduït. El seu objectiu bàsic va ser concedir certs drets als estrangers residents legalment a l'Estat i deixar de banda els que no haguessin obtingut la regularització. Molt més tard, l'any 2000 el Govern del Partit Popular (poc abans de les eleccions de març d'aquell mateix any) va proposar reformar 'la Llei socialista' per adequar-la a la nova situació social. Però les seves propostes van ser rebutjades per la majoria de l'oposició, que alhora va consensuar les bases per a una altra legislació que sí s'aprovaria al Parlament (Llei de 04/2000). Les eleccions generals van donar la majoria absoluta al PP, que llavors va reformar sense consens la Llei d'Estrangeria, que encara ara és vigent (08/2000).

Presentem tot seguit la nostra descripció del conflicte derivat de l'aprovació de la darrera reforma de la Llei d'Estrangeria².

¹ El conflicte dels immigrants tancats a diverses esglésies barcelonines en els primers mesos de 2001. Vegi's el capítol dedicat a aquest episodi.

² Descripció que hem contrastat amb les informacions aparegudes als quatre diaris estudiats i amb documents sobre la visió de la llei de vàries ONG i associacions (SOS Racisme i sindicats com CCOO i CGT). També vam entrevistar-nos personalment amb Norma Falconi, que va ser portaveu de l'Assemblea dels Sense Papers i, també, dels immigrants tancats a les esglésies de Barcelona.

:: Procés

El Govern del Partit Popular, després de les eleccions de març de 2000 en què va aconseguir la majoria absoluta al Parlament, anuncia una reforma de la Llei d'Estrangeria. La norma vigent aleshores (04/2000) es va aprovar la legislatura anterior amb el suport del PSOE i CiU entre d'altres, en la que va ser la derrota parlamentària més important dels populars com a partit de Govern. Un cop presentats públicament l'esborrany de la reforma i els objectius del PP, la reforma suscita moltes crítiques entre els sectors afectats i altres agents socials com partits polítics, sindicats, ONG i organitzacions d'esquerres.

La *Contrareforma* (LODYLE, 08/2000) es gesta, segons el Partit Popular, perquè es va detectar que “la realitat del fenomen migratori supera les previsions de la norma 04/2000” i per adaptar la legislació espanyola als compromisos en matèria d'immigració assumits a la Cimera de Tampere de la Unió Europea sobre la creació d'un espai de seguretat i frontera europeu. A més, una vegada el PP va aconseguir la majoria absoluta a les eleccions de 2000, té el poder necessari per imposar les seves propostes, que van ser rebutjades en la votació de la Llei 04/2000 del Parlament a finals del 1999.

La nova Llei (08/2000) canvia el 80% del text aprovat feia uns mesos. Estableix dos tipus d'immigrants: residents i temporals. Mentre que obvia quasi totalment, sobretot pel que fa als drets, la presència d'estrangers en situació irregular deixant-los en una situació de clandestinitat i marginació. Respecte a la Llei anterior, la *contrareforma* dificulta més l'entrada a Espanya i en facilita l'expulsió. L'accés a les categories de 'legal' i resident pels estrangers sense papers i el reagrupament familiar es veuen afectats: s'augmenta de 2 a 5 anys el temps d'estada a Espanya que l'immigrant necessita per obtenir un permís de residència temporal; es redueix el tipus i el nombre de familiars 'reagrupables', és a dir, el catàleg de parents que un immigrant podia emportar-se a Espanya per raons humanitàries i es demana al 'reagrupant' que tingui la capacitat econòmica per mantenir els seus familiars, un allotjament adequat, permís de residència per un any i de treball per un altre. D'altra banda, l'expulsió d'un immigrant, amb el nou codi legal, es pot fer en un mínim de 48 hores si una persona no està regularitzada o té caducat el seu permís de treball per més de tres mesos. Fins aleshores, trobar-se a Espanya sense permís era considerat una infracció greu, però no comportava l'expulsió immediata sinó una multa. I, finalment, en cas d'expulsió es pot prohibir una nova entrada per un període que pot arribar a 10 anys.

A més, segons el PSOE i Izquierda Unida (i diversos experts jurídics consultats), podria ser considerada "inconstitucional" perquè nega els drets a la llibertat d'associació, reunió, manifestació i vaga de les persones estrangeres en situació irregular. Per exercir aquests drets cal "obtenir l'autorització d'estada o residència a Espanya" (articles 7.1, 8, 11.1 i 11.2 de la Llei 08/2000).

Per contra, alguns dels nous aspectes de la llei van ser ben rebuts per la comunitat immigrant, encara que es tractés del reconeixement de drets bàsics per a les persones. La nova legislació estén el dret a l'educació infantil a tots els nens d'entre 3 i 6 anys i el dret a la Sanitat per a tots; inclou garanties per a l'accés a l'assistència jurídica gratuïta; els sol·licitants d'asil no podran ser expulsats d'acord amb l'establert a la Convenció de Ginebra de 1951; s'incorpora l'arrelament com un dels criteris per accedir al permís de residència temporal; i el ministeri fiscal haurà de regularitzar els menors indocumentats ('els nens del carrer') per tal que obtinguin un permís de treball.

El tràmit legislatiu s'inicia al Congrés dels Diputats a finals de novembre de 2000, alhora que comencen a créixer les protestes i mobilitzacions al carrer contra la proposta de Llei d'Estrangeria i per demanar la regularització dels immigrants que ja viuen a l'Estat.

Les negociacions parlamentàries intenten arribar a un cert consens entre les principals forces polítiques, que finalment no serà possible pel vot contrari del grup socialista. Tot i això, PSOE i CiU introdueixen algunes modificacions, que no estaven contemplades a la proposta inicial del Govern però que són aprovades: garantir el dret a l'assistència sanitària i l'educació fins als 16 anys als immigrants sense papers; que no es podrà expulsar cap sense papers que mostri el seu "arrelament al país", o que les comunitats autònomes intervinguin en la determinació del contingent de treballadors estrangers contractats als seus països.

Durant aquesta setmana de negociacions, la del 23 al 27 de novembre de 2000, s'intensifica el conflicte i el debat social ja que el Govern presenta la llei al Congrés. El punt de discòrdia bàsic en les negociacions i discussions entre els polítics és la vulneració dels drets fonamentals dels immigrants que els partits de l'oposició veuen en la llei.

Mentrestant, la societat civil reacciona de diverses maneres. Aquells dies la Plataforma per la Ciutadania i la Convivència (que a Catalunya, agrupava unes 50 entitats entre sindicats,

ONG, associacions d'immigrants i de veïns, partits polítics i altres col·lectius) van presentar un manifest contra la reforma de la Llei d'Estrangeria i van convocar una manifestació en protesta pels carrers de Barcelona (diumenge, 26 de novembre) que va aplegar prop de 4 mil persones. Per la seva banda, els sindicats CCOO, UGT i CGT van confirmar que desobeirien la Llei i continuarien afiliant treballadors immigrants sense regularitzar. I diverses ONG, entre les quals va destacar SOS Racisme, van fer diversos actes de protesta i *performances* reivindicatives. La Plataforma en Suport als Sense Papers i Papers per a Tothom van continuar la seva tasca de suport i mobilització juntament amb 'els immigrants de la plaça Catalunya' (un grup de subsaharians que portaven mesos dormint al ras al centre de la ciutat, sense possibilitat de regularitzar-se ni de ser expulsats).

Alhora entre els propis immigrants creixia el descontent i la desesperació: el procés extraordinari de regularització obert amb l'anterior Llei d'estrangeria (04/2000) va deixar en situació irregular i sense possibilitats legals de treballar prop de 30 mil immigrants, però es calculava que la xifra de sense papers a l'Estat espanyol podria superar les 100.000 persones (novembre de 2000). Pels que sí tenien permisos de treball la situació tampoc era molt millor: segons dades de SOS Racisme, aproximadament un 40% dels immigrants treballa en situació d'explotació laboral i, a més, si aquests es queden sense un contracte de treball, normalment, perden el dret a viure al nostre país i poden ser expulsats.

Finalment, la Llei es va aprovar amb el suport del Partit Popular, Convergència i Unió (que va votar en contra dels articles que negaven els drets polítics als immigrants no regularitzats) i Coalició Canària, i el vot en contra del PSOE, d'Esquerra Unida i del Partit Nacionalista Basc.

Va entrar en vigor el 23 de gener de 2001. Però dos dies abans, el 21, el nivell de tensió social i la por de molts immigrants a ser retornats als seus països amb la nova legislació va portar a un centenar d'immigrants a tancar-se a diverses esglésies de Barcelona i declarar-se en vaga de fam fins no aconseguir els 'papers'. Els objectius de la protesta eren denunciar el que ells consideraven una injusta normativa d'estrangeria i demanar un nou procés de regularització per als sense papers.

:: Actors

Partit Popular – Govern

És l'impulsor del projecte de reforma de la Llei d'Estrangeria. Es troba en una situació de poder hegemònica ja que té majoria absoluta al Parlament per poder aprovar qualsevol

legislació. Segons el govern, el seu objectiu és controlar i regular l'arribada i l'estada (drets i deures) dels immigrants, lluitar policialment i legal contra les migracions irregulars i adaptar la normativa estatal a les directrius de la UE.

Al Parlament, el PP vol reformar la Llei d'Estrangeria (04/2000) ja que considera, en paraules de Mayor Oreja (aleshores Ministre d'Interior), que convertia Espanya “en un coladero de inmigrantes” i provocava “el efecto llamada”. Aquestes declaracions es basaven en la idea segons la qual l'anterior legislació, amb un reagrupament familiar entès en sentit ampli i el procés extraordinari de regularització obert, havia provocat una ‘massiva’ arribada d'immigrants a l'Estat. “El aumento de la presión migratoria supondrá un incremento de los flujos irregulares de inmigrantes que utilizan las redes de tráfico de personas”, era una de les tesis del Govern (publicat al diari *El País*, 27 de novembre de 2000). Per tot això, el Govern del PP vol que el Parlament aprovi el seu projecte per controlar l'arribada i l'estada de treballadors estrangers i per facilitar l'expulsió dels irregulars. El problema de fons, per a ells, és l'arribada “masiva e incontrolada” d'estrangers i els desajustos que pot provocar en la societat de rebuda (despesa pública, inseguretat ciutadana, atur i conflictes xenòfobs són referències habituals en el discurs sobre immigració del Govern).

PSOE - Oposició

Es mostra a favor d'un pacte entre els partits per consensuar la Llei d'Estrangeria, que en tot cas sí que creu que ha d'existir per tal de controlar l'entrada de treballadors estrangers. Està en contra del capítol de la Llei que vulnera els drets bàsics de reunió, associació, manifestació i vaga dels immigrants irregulars.

Els partits de l'oposició (entre ells el PSOE, la segona força del Parlament) critiquen i voten ‘no’ al projecte. A més, com a primer partit de l'oposició i alternativa de govern s'enfronten a una Llei que diuen que el govern del PP vol imposar fent ús de la seva majoria absoluta.

Col·lectius organitzats d'immigrants i de suport

Els immigrants –com a afectats directament- i els col·lectius de suport i solidaritat estan en desacord amb el projecte de Llei. Però ho fan des d'una posició d'inferioritat ja que els immigrants ni tan sols són votants.

Al carrer, els immigrants i els col·lectius de suport (assemblees d'immigrants, sindicats de treballadors, ONG i altres organitzacions cíviques i/o d'esquerrres) es mostren contraris a la globalitat de la Llei d'Estrangeria. La majoria d'ells demanen "papers per a tothom" sense restricció, el dret al treball, que l'Estat promogui la integració social i que lluiti contra la desigualtat i l'explotació laboral dels treballadors estrangers. Alhora, demanen una legislació més oberta i tolerant amb el fenomen de la immigració. Tot i això, cadascun d'aquests col·lectius manté la seva pròpia posició respecte al conflicte, amb diferències i matisos quant als objectius i l'intensitat de les demandes.

El manifest de la Plataforma per la Convivència i la Ciutadania expressa la seva rotunda disconformitat amb els canvis proposats pel Govern ja que "reforcen l'arbitrarietat de l'Administració i no atenen als tractats internacionals de Drets Humans". A més, critiquen que la llei, "més propera a una llei de control policial, que a una llei d'integració", potencia l'explotació laboral "ja que limita la capacitat de denúncia dels treballadors estrangers al caure sobre ells la possibilitat d'expulsió si perden el seu lloc de treball".

Partits a favor: Coalición Canaria i Convergència i Unió

Són els grups parlamentaris que habitualment donen suport parlamentari al Govern. Durant aquells dies es mostren favorables a la Llei d'Estrangeria proposada pel PP, tot i que amb certes reticències. Intenten exercir de 'grups de pressió' des de les seves posicions de partits majoritaris a Canàries i Catalunya, respectivament, tot i que minoritaris al Parlament.

En el cas dels catalans, Convergència i Unió demana que les Comunitats Autònomes controlin també els fluxos migratoris i que no es vulnerin drets bàsics a les persones encara que estiguin en situació irregular. "Aquesta és la millor llei possible amb l'actual majoria parlamentària", va afirmar després del 'sí' de CiU un dels seus diputats al Congrés, Carles Campuzano.

Altres partits en contra: Izquierda Unida, Grup Mixt i PNB

La coalició Izquierda Unida, tot i el seu reduït pes parlamentari, mostra el seu total desacord amb la política del PP sobre immigració. Es mostra contrari al projecte de Llei d'Estrangeria i se situa a favor de les tesis que mantenen els diferents col·lectius de suport als immigrants en lluita.

El Grup Mixt vota 'no' al projecte de llei, mentre que el Partit Nacionalista Basc tot hi haver anunciat que s'abstendria, finalment va votar en contra.

Unió Europea (a través de les seves directrius)

El referent de la Unió Europea sempre està present al Parlament espanyol a l'hora de legislar en qualsevol àmbit. Després de la Cimera Tampere –i posteriorment, es tancaran diversos acords arran de la Cimera de Sevilla³-, els governs de la UE intenten adoptar una posició unitària respecte al fenomen migratori. A més, Espanya és un punt clau per Europa en aquest tema ja que és la 'porta d'entrada' de la immigració nord-africana (Estret de Gibraltar).

³ Vegi's el capítol sobre el tractament informatiu de la Cimera de Sevilla i les diferents polítiques migratòries dels principals estats europeus.

2. Explicació del corpus

Un cop visualitzada la cobertura mediàtica que es va fer al llarg de diferents mesos de la qüestió, hem escollit centrar aquest capítol de la investigació en el tràmit legislatiu al Congrés dels Diputats, com un dels punts bàsics i culminants del conflicte. Des que s'anuncia públicament la proposició de llei a l'estiu de 2000 fins que entra en vigor el 23 de gener de 2001, hi ha un llarg degoteig d'informacions, però aquestes es concentren durant la setmana de discussió de la nova normativa al Parlament.

La setmana del 22 al 28 de novembre de 2000, el projecte de llei d'Estrangeria 08/2000 es va debatre i aprovar al Congrés. Tanmateix, va ser una setmana de protestes per part de diverses entitats cíviques i col·lectius d'immigrants, que van culminar amb la presentació d'un manifest unitari de la Plataforma per la Convivència i la Ciutadania (signat per unes 15.000 persones, tots els sindicats, 50 ONG, el PNB i Izquierda Unida) i amb una manifestació a Barcelona el dia 27 de novembre (que va aplegar unes 4.000 persones).

També incorporem a l'anàlisi les informacions del dia 23 de gener perquè és el dia en què la llei entra en vigor i els diaris l'expliquen de manera àmplia, ja que coincideix en el temps amb l'inici de les tancades i la vaga de fam d'uns centenars d'immigrants a diverses esglésies de Barcelona. Com veurem més endavant, el tractament informatiu que es fa aquest dia en concret a la premsa és molt significatiu pel que fa a la cobertura mediàtica del fenomen de la immigració en general.

Els diaris estudiats són *El País*, *El Periódico*, *Avui* i *La Vanguardia*. Aquests dediquen un espai similar al conflicte derivat de l'aprovació de la llei d'Estrangeria. Durant els dies que hem escollit com a mostra a analitzar el nombre de peces informatives és de 29: nou peces, a *La Vanguardia*; vuit, a *El Periódico*; set, de *l'Avui*; i cinc, a *El País*, encara que les peces d'aquest diari tenen una mida molt més gran (quant a caràcters i perquè dediquen pàgines senceres i no mitges planes) que la dels altres.

Cal fer notar també que l'espai dedicat al tema de la llei d'Estrangeria es veu força limitat per la massiva presència a aquests diaris de notícies i reportatges sobre l'assassinat de l'ex ministre del PSOE Ernest Lluch a mans d'ETA, que va succeir a principis d'aquella mateixa setmana.

3. Objectius, Hipòtesis i metodologia d'anàlisi

:: Objectius

Els principals objectius, tant de la investigació en general com d'aquest capítol en particular són els següents:

1. Analitzar si la cobertura informativa reflecteix el conflicte en tota la seva complexitat: descripció del problema, dels actors afectats i del procés de gestació i resolució.
2. Comprovar si es respecten les propostes del manual d'estil periodístic per a les minories ètniques del Col·legi de Periodistes de Catalunya.
3. Estudiar si el discurs de les informacions reforça o afebleix postulats racistes, xenòfobs o discriminatoris subjacents a la societat.
4. En el nostre cas, estudiar si el discurs informatiu de cadascun dels diaris analitzats sobre la situació de conflicte és favorable o no a la Llei d'Estrangeria (i si és així, identificar en quina mesura).
5. Donar a conèixer quines són les fonts més utilitzades pels diaris estudiats, i quina jerarquització se'n fa, per explicar el conflicte derivat de la Llei d'Estrangeria.

:: Hipòtesis

Les nostres hipòtesis a l'hora d'iniciar la investigació sobre el tractament informatiu del tema són les següents:

1. En les informacions, els diaris estudiats es manifesten a favor d'una Llei d'estrangeria que respectés els drets fonamentals dels immigrants.
2. Els diaris estudiats centren el conflicte en les crítiques a alguns punts concrets de la Llei, mentre que deixen de banda les posicions crítiques -de la majoria de col·lectius d'immigrants- contra la globalitat de la Llei i contra el racisme preexistent.
3. La majoria d'informacions dels diaris estudiats expliquen el conflicte des d'una perspectiva político-legislativa, mentre que la vessant social té una presència molt més escassa i subordinada.
4. Els immigrants com a font d'informació apareixen en darrer lloc en l'ordre d'actors implicats.
5. La premsa pren com a fonts i representants dels immigrants a ONG i els sindicats CCOO i UGT. No apareixen quasi bé mai els propis immigrants afectats per la Llei.
6. El dia 23 de gener, quan la Llei entra en vigor en el context de 'les tancades d'immigrants', la premsa atorga molt més espai i importància al conflicte que durant la setmana de debats i aprovació de la Llei d'Estrangeria al Congrés dels Diputats.

:: Instrument d'anàlisi: Fitxa

La fitxa d'anàlisi es divideix en dues parts. D'una banda, les dades bàsiques sobre cada una de les peces informatives recollides: el nom de la publicació, la data de l'article, la secció, el titular de la peça, la seva mida, la descripció de la imatge que l'acompanya (en el cas que hi sigui) i el nom de l'autor/a del text.

I de l'altra banda, la fitxa respon de manera sintètica a una sèrie de preguntes prèviament formulades i que intenten verificar les hipòtesis d'aquest capítol de la investigació.

Sobre els actors:

-Quins actors s'identifiquen?

A més de constatar quins actors fa aparèixer el periodista, ens preguntem si són institucions, partits o si procedeixen de la societat civil.

-Quina font representa els immigrants?

Pel que fa als immigrants en el cas de ser identificats a les informacions, volem saber si la font escollida pels mitjans són ells mateixos o organitzacions de suport.

-Com es descriuen?

Anotar quins adjectius, valors i accions són adjudicats a cada un dels protagonistes de la notícia. Comprendre quin és el paper que juguen en l'explicació dels fets. Les informacions poden atorgar directa o indirectament un caràcter positiu o negatiu a les accions i les conductes dels diferents actors, segons quina perspectiva tinguin les informacions.

-Quina jerarquització es fa dels actors? Qui té més espai? Quins actors apareixen als titulars de les notícies?

No només necessitem saber quins actors són identificats i com, sinó també quina jerarquia i relacions s'estableixen entre ells.

-Rol dels immigrants.

Apareixen de manera activa o passiva? També cal esbrinar si els immigrants es presenten 'actius' per si mateixos o gràcies als diversos grups de suport.

-Hi ha actors absents?

Mostrar si se silencia o si no apareix a les peces informatives algun dels actors destacats. També, si no es citen declaracions d'ell.

Sobre l'explicació del problema:

-Quin és el problema identificat per l'article?

L'objectiu és destacar en quin punt de la discòrdia centren les seves informacions i crítiques els periodistes. I si aquest punt de conflicte identificat pels mitjans és també el problema principal segons els partits polítics (Govern i oposició), els immigrants i els grups de suport.

-Com s'expliquen els arguments d'uns i altres?

Amb aquesta pregunta volem saber si hi apareixen –amb el mateix grau d'importància i espai- tots els arguments i tesis dels diferents actors implicats.

-En quin escenari situa la notícia el periodista?

L'objectiu és visualitzar si tendeixen els diaris a explicar el conflicte només a través de la discussió entre els partits polítics amb representació parlamentària (a partir de la dialèctica govern-oposició). I si d'aquesta manera, les informacions obvien o marginen la resta de posicions que no es veuen representades pels dos partits polítics majoritaris, però que sí són part fonamental per entendre i resoldre el conflicte.

-Pel que fa a les posicions contràries a la llei, quines crítiques es prioritzen?

Saber si es prioritzen les crítiques a la vulneració dels drets bàsics de la nova llei i, per contra, es deixen en un segon pla o silenci les posicions contràries a la globalitat de la llei i a la política d'immigració de l'Estat. És a dir, si donen prioritat a les crítiques més superficials i amb més impacte social i obvien les que tenen un més alt grau de profunditat en l'anàlisi del conflicte.

Durant el procés d'anàlisi de les informacions del corpus també hem tingut en compte si es complien totes les recomanacions del *Manual d'estil sobre el tractament de les minories ètniques als mitjans de comunicació socials*, elaborat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya.

4. Resultats

Anem desgranant els resultats d'aquest capítol –Llei d'Estrangeria- de la investigació a través de les diferents hipòtesis definides prèviament.

4.1. En les informacions, els diaris estudiats es posicionen a favor d'una llei d'estrangeria que respecti els drets fonamentals dels immigrants.

En relació amb la hipòtesi, fins i tot, es pot dir que els diaris no expliquen cap dels arguments a favor de la restricció que es fa dels drets bàsics de les persones en situació irregular. Excepte un argument que, enlloc de defensar la tesi, la desacredita perquè és utilitzat irònicament. Al Periódico (23-1), en un reportatge sobre les causes de la reforma i les conseqüències que tindrà sobre els immigrants, el periodista inicia el seu text amb la presentació d'un axioma –que en teoria va fer el Partit Popular- que no té cap validesa a la pràctica: “Els immigrants irregulars no haurien d'existir, i han de ser expulsats els que estan en aquesta situació. En conseqüència no se'ls ha de reconèixer l'exercici dels drets fonamentals. Aquesta és una de les tesis que van inspirar la reforma de la llei que va portar a terme el PP”.

:: El PP, marginat

A l'*Avui* (25-11 i altres), no hi ha cap argument en pro de la llei ja que quan se citen fonts del Govern o del PP és només per desqualificar el PSOE (“oportunisme polític”, “decepció per la negativa del PSOE”...) i no per defensar una posició en contra d'atorgar drets fonamentals als immigrants irregulars. Aquell dia 25, només va aparèixer un comentari de Fernández Miranda, el secretari d'Estat per a la Immigració, en què afirma que “la llei és esplèndida” i que ha tingut “un alt grau de consens”, sense més arguments ni proves que ho demostrin, més aviat al text es produeix el contrari.

La majoria dels diaris també es fan ressò del fet que fins i tot un ex ministre del Govern del Partit Popular com Manuel Pimentel signés el manifest cívic en contra de la reforma. Qui més ho destaca és el diari *El País* (titular de la notícia del 22-11).

També a *El País* (22-11), a la seva primera notícia (en dues peces) sobre la reforma de la llei d'Estrangeria la setmana de debats al Congrés, el Partit Popular pràcticament no apareix

ni citat a tota la pàgina. Només surt mencionat com a objecte de crítica José María Aznar (ni tant sols s'esmenten els termes Partit Popular ni Govern) i en la part final de la segona peça apareixen dues petites declaracions formals del secretari d'Estat per a la Immigració i del portaveu del grup parlamentari. A la notícia següent (*El País*, 24-11) novament, el partit governamental només actua com a font en la darrera part de la notícia després d'haver rebut contundents crítiques durant tot el text de la notícia. A més és descrit negativament. Un altre exemple a la mateixa peça destaca en paraules d'un portaveu del PSOE (i no és desmentit ni contrarestat per altra declaració) el “empecinamiento del Gobierno” gràcies al fet que “la mayoría absoluta del PP le asegura su aprobación [de la llei]”. Aquests exemples es repeteixen en la major part de les informacions analitzades als quatre diaris, on es dona un major protagonisme i espai a les crítiques dels partits opositors (PSOE i CiU, únicament) que a la defensa del Govern impulsor de la polèmica reforma.

:: 'Rebuig general' a la llei

La “vulneració dels drets fonamentals” (com es recull al punt 4.2) és el principal problema de la llei definit a les informacions dels diaris analitzats. Les posicions crítiques amb aquest aspecte tenen molt més espai (i titulars) que no pas les posicions a favor o les posicions que van més enllà d'aquesta crítica concreta. Alguns exemples d'aquestes crítiques no contraposades que va rebre el PP a la premsa catalana: a l'*Avui* (25-11): “El PP reforma la llei d'estrangeria” i es nega a “garantir els drets fonamentals als immigrants en situació irregular”. Segons el PSOE (i no es desmenteix), el PP tenia una actitud “tancada” i “tenien intenció d'imposar la modificació”. I el dia 23-1, titula així: “La nova llei d'estrangeria arriba amb crítiques i mobilitzacions”. A *El País*, el titular del dia 25 de novembre també mostra, el que per a ells, és un descontent general a la societat espanyola: “El Congreso aprueba la Ley de Extranjería con el rechazo general al recorte de derechos”. A aquest diari (23-1) també es destaca que la reforma de la llei va ser imposada per la majoria absoluta del PP i amb una actitud de certa revenja per l'aprovació de l'anterior llei d'Estrangeria amb el seu vot en contra quan eren majoria al Congrés en la que “fue la más sonora derrota parlamentaria de los populares durante la pasada legislatura”. En el mateix article d'*El País* es diu, a més, que la llei és incoherent amb les anàlisis prèvies que va fer el propi Govern ja que la justificació de la “contrarreforma” és “el efecto llamada, según el PP” de l'anterior llei “a pesar de que sus propios análisis sentenciaban que, con ley o sin ella, ‘el aumento de la presión migratoria supondrá un incremento de los flujos irregulares’”.

:: Síntesi i conclusions.

La majoria de les informacions posen l'èmfasi en la qüestió dels drets. A més, es pot concloure que les notícies de tots quatre diaris expressen amb un major espai i amb prioritat les declaracions dels actors i les posicions en contra de que la nova Llei d'Estrangeria no respecti els drets fonamentals dels immigrants sense papers. En aquest punt, fins i tot, la posició del Partit Popular i del Govern és marginada, respecte al que es considera "l'opinió generalitzada" tant de partits, associacions cíviques o ciutadans.

Les informacions mostren bàsicament els punts conflictius de la nova llei on hi ha desacord parlamentari. Sobretot s'ataca la Llei a través de mostrar les seves incoherències, les dificultats de dur-la a la pràctica i destacar les declaracions dels partits de l'oposició. Les crítiques, se centren en la vulneració dels drets i la falta de consens entre els partits (veure el punt següent, 4.2).

De les informacions es desprèn, tot i que als editorials es veu més clarament, que els diaris es posicionen en contra de la Llei d'Estrangeria del Partit Popular, però a favor d'una llei que restringeixi l'entrada i controlï l'estada dels treballadors estrangers.

4.2. Les informacions estudiades centren el conflicte en les crítiques a alguns punts de la llei, i deixen de banda les posicions crítiques -de la majoria de col·lectius d'immigrants- contra la globalitat de la llei i contra el racisme preexistent.

Els dos problemes del conflicte identificats a la majoria de notícies i quasi bé per totes les fonts citades pels diaris són aquests dos: el fet de no haver pogut arribar a un consens entre els partits amb representació parlamentària en una "qüestió d'Estat" com la immigració; i l'apartat de la llei en què no s'atorga als immigrants sense regularitzar els drets polítics fonamentals, el punt "més polèmic" per als mitjans i per als principals partits (sobretot, el PSOE). En canvi, les posicions de crítica més radical de la majoria de col·lectius de suport i dels propis immigrants van quedar en un obscur segon pla.

Repassem alguns dels exemples corresponents a aquests dos punts de la discòrdia. Hem seleccionat uns casos concrets de *l'Avui*, d'*El Periódico* i de *La Vanguardia*, però que es repeteixen de manera similar també a altres dies d'aquests mitjans i a *El País*.

:: La falta de consens entre les diferents forces parlamentàries, sobretot entre el PP i el PSOE. Exemples del diari *Avui* (25-11): “El PP reforma la llei amb l’oposició dels socialistes” (titular), “l’aprovació va estar marcada per la tensió que es va viure entre el PP i el PSOE”, “CiU va lamentar l’actitud tancada de populars i socialistes a l’hora d’explorar vies de consens”; “Espero que al Senat el PP intenti recompondre la unitat i que es reuneixi amb els partits, els sindicats i ONG”, va dir un representant de CCOO. “La llei hauria pogut ser acceptable si no fos per la intransigència del govern”, diu ATIME. També una informació a *La Vanguardia* (25-11) s’expressa en aquesta línia: “El PSOE asegura que intentó hasta última hora lograr un acuerdo sin que éste fuera posible (...) por la inflexibilidad del Gobierno, ‘que no ha estado a la altura de sus responsabilidades’”. Mentre que el PP qualificava a la mateixa peça “d’oportunisme polític” el vot socialista. I *El Periódico* (25-11), titula la seva peça principal de manera similar a la dels altres diaris: “El Congreso aprueba sense consens la reforma de la Llei d’Estrangeria”. El text situa únicament els dos punts de la discòrdia ja apuntats.

:: La vulneració dels drets fonamentals. Exemples també provinents del diari *Avui* (25-11): el text destaca que “les negociacions entre el PP i el PSOE es van trencar per la negativa del partit de govern a garantir drets fonamentals”, “una condició indispensable” pel vot socialista. També aporta declaracions de CCOO (“és lamentable que el PP no s’adoni que vulnera drets com el de manifestació, participació i vaga”) i d’Eliseo Aja, catedràtic de dret (“limitar els drets fonamentals és una estupidesa, perquè davant de fets com El Ejido es necessiten interlocutors” i “hi ha elements d’inconstitucionalitat [en el tema dels drets, i no en d’altres]”). A *El Periódico* (25-11), l’article principal que obre la secció de Política -quan habitualment el tema de la Llei d’Estrangeria estava a Coses de la Vida- destacava: “El PSOE considera irrenunciable la defensa d’uns drets reconeguts ‘per a totes les persones sense distinció a la Constitució i als convenis internacionals’, segons Consuelo Rumí”.

Quan s’explica el debat parlamentari, l’únic problema que és descrit pels periodistes és “la vulneració dels drets d’associació, manifestació, reunió i vaga” dels sense papers amb la nova llei. La resta de crítiques que es fan des de la Plataforma per la Ciutadania, els immigrants i els col·lectius de suport als immigrants no hi apareixen o tenen un paper secundari tant quantitativament (espai) com qualitativa (titulars i distribució). Unes crítiques que sí que existeixen més enllà de la qüestió dels drets i que es van difondre públicament

per part de diverses organitzacions⁴. Tot i això, el 'tema estrella' pels diaris aquells dies va ser la vulneració dels drets fonamentals. Exemples a *El País* (24-11): la discòrdia entre els partits polítics a l'hora d'aprovar la llei, que és l'únic problema que situa el diari, es resumeix en "el recorte de derechos de la reforma de la Ley de Extranjería". I el 25-11, també a *El País*, es torna a focalitzar el problema en la qüestió de la vulneració dels drets fonamentals. Tant el titular, el *lead* com la totalitat del text centren la discussió en aquest aspecte de la llei d'Estrangeria.

De tota manera, cal fer notar que el capítol dels drets és l'únic que compta amb el rebuig general de tots els grups parlamentaris -excepte del PP- i és el que va provocar que el PSOE votés 'no' a la reforma.

Tot i la importància que això pugui tenir, el rebuig de la Plataforma per la Convivència i d'altres col·lectius de suport als immigrants (i ells mateixos) van molt més enllà en la crítica però tenen una repercussió molt més minsa i subordinada. Per exemple, a *El País* (25-11), el dia posterior l'aprovació de la Llei d'Estrangeria, no apareixen amb el mateix grau d'importància els arguments dels partits, que els de la resta d'organitzacions socials: aquests darrers actors només apareixen en dues línies i ni s'esmenten els motius de la seva posició. Al final de la peça del dia 25, després de donar la paraula als partits i les seves mutues acusacions i explicar la qüestió dels drets, sintetitzen així el rebuig per part de la societat civil: "La reforma aprobada ayer ha cosechado el rechazo generalizado de sindicatos y asociaciones de inmigrantes, y también de la Conferencia Episcopal". A la mateixa pàgina d'*El País*, es dedica la fotografia al naixement de dos nens subsaharians, un fet curiós i emotiu. El peu de foto és més extens que tot l'espai dedicat a la protesta social contra la llei a l'article: "Los *nietos* del hermano Isidoro: Viera, la joven nigeriana que el 15 de octubre dio a luz mellizos en el Hospital de Algeciras, tras cruzar el Estrecho en una patera, recibió ayer el alta y se fue a la casa de los Hermanos de la Cruz Blanca donde permanecerá acogida junto a otras seis mujeres y cuatro niños. El hermano Isidoro, junto a Viera en la fotografía, afirma que se siente como el abuelo de los bebés".

Tot i que sempre en posició secundària, els primers dies de la setmana analitzada, a algunes peces informatives es presenten una part dels arguments de la Plataforma cívica que van més enllà del tema dels drets. Un article a cada diari presenta de manera més o menys

⁴ Per comprovar-ho vegi's, en aquest cas, la descripció del conflicte que es fa a l'inici del capítol. A més, ens basem en entrevistes, prèvies a la investigació, que vam realitzar amb diversos representants dels immigrants i dels col·lectius de suport.

profunda, segons el cas, el seu manifest: el dia 22-11 a *El País* i el dia 24 a *La Vanguardia*, *El Periódico* i a *l'Avui*. A *El País* (22-11, quatre dies abans de l'aprovació), sí que es fa un repàs exhaustiu de tots els punts polèmics que planteja el manifest de la Plataforma per la Convivència: “No se han comprobado los resultados de la anterior ley” ja que “no se ha aprobado su reglamento de desarrollo”; a més, la notícia resalta que el manifest diu que la nova llei es troba “más cercana a una ley de control policial que una ley de integración”; “no atiende a los tratados internacionales y de derechos humanos en cuanto a los derechos de asociación...”, i “potencia la explotación laboral al limitar la capacidad de denuncia de los trabajadores extranjeros”. Però a mesura que avancen els dies i s'apropa la votació al Congrés, aquest tipus d'articles deixaran pas a notícies que fan referència quasi exclusivament a la discussió entre els partits polítics.

Un darrer exemple el trobem a una notícia de la manifestació a Barcelona elaborada pel diari *Avui* (27-11). Explica que la causa de la manifestació, segons ell, és “la retallada de drets fonamentals” de la nova llei aprovada al Congrés: això és el que diuen tots els manifestants citats pel periodista. Tot i que, de manera aïllada i sense més explicació, es comenta que “els manifestants van corejar consignes com ‘papers per a tots’ i ‘volem treballar’” (el que situaria el problema en una altra dimensió, tot i que cap de les fonts citades, ni el text de la notícia ni els elements de titulació en parlen d'això).

:: Síntesi i conclusions.

L'interès dels diaris analitzats respecte a una posició crítica decreix en la mesura que aquesta s'allunya de les Institucions i de l'actual model de societat. Les opcions més radicals i crítiques amb el sistema tenen *per se*, sense arribar a tenir en compte quina acceptació tenen, poc o cap espai per expressar-se en l'àgora pública que representen els mitjans de comunicació. Les crítiques més conservadores, possibilistes i que no debiliten l'actual *status quo* de forces són més aptes per difondre el seu missatge a la premsa. Això succeeix a l'hora de jerarquitzar (i donar espai) a les fonts i actors del conflicte derivat de la Llei d'Estrangeria: les crítiques dels partits polítics tradicionals tenen més ressò i espai que la de 50 o més associacions cíviques unides; i dintre de la societat civil, les crítiques de les grans ONG tenen un major pes que les dels col·lectius d'immigrants; i entre aquests col·lectius, els discursos més ‘conservadors’ -de les conquestes ja aconseguides- i menys ‘confrontacionals’ es queden amb el poc espai que resta (com les declaracions que es destaquen de l'associació de treballadors marroquins ATIME, per exemple).

4.3. La majoria d'informacions estudiades expliquen el conflicte des de la perspectiva dels partits polítics, mentre que el vessant social té una presència escassa i subordinada.

En la majoria dels casos, les crítiques del PSOE i, en menor grau, de CiU, són les que apareixen millor argumentades i amb més espai per expressar-se. Estan centrades en la vulneració de drets i en petits punts reglamentaris. A mesura que avancen els dies i s'apropa el dia decisiu de la votació al Parlament, el debat als mitjans es redueix a la discussió al Parlament i les declaracions i acusacions entre els partits polítics (bàsicament PP i PSOE). Tot i que aquests dies també hi apareixen les crítiques efectuades des d'algunes ONG, sindicats i experts en la matèria, en general tenen un espai molt més inferior i resten en una posició subsidiària respecte als portaveus dels partits majoritaris.

El dia de l'aprovació de la Llei d'Estrangeria al Congrés dels Diputats i el dia següent, *El País* (24 i 25-11), només visualitza el conflicte i el problema des de l'àmbit polític-legislatiu: en la discussió entre els partits polítics al Parlament. A partir del seu debat (o millor dit, recriminacions i insults) s'exposen, tot i que amb certs dèficits, les seves dues postures. La informació d'aquells dies es resumeix així: "El gobierno logró que el Congreso aprobara la reforma, pero tuvo que soportar el chaparrón de toda la oposición, incluidos sus tradicionales socios catalanes y canarios"; "El PSOE votó no a la reforma por el recorte de los derechos"; "Los socialistas acusaron al PP de falta de generosidad, obcecación y de romper el consenso"; i "el PP acusó a los socialistas de oportunismo político y de buscar la confrontación". Durant totes les peces aparegudes aquells dos dies claus, tret de dues línies al final d'una peça del dia 25, només apareixen aquests dos actors (PP i PSOE) i, com a rerafons, la resta de grups parlamentaris.

Bastant diferents són les informacions a *La Vanguardia* o *l'Avui*, el dia que s'informa de l'aprovació de la Llei (25-11) les informacions es divideixen en dos parts: una, amb la peça sobre la vessant polític-legislativa i l'opinió dels partits; i altra amb la vessant social i cívica. A *l'Avui* (25-11) se citen, a més dels partits, els següents protagonistes: els sindicats COOO i UGT, els col·lectius d'immigrants ATIME i un expert en Dret. Però sobretot destaca la informació apareguda a *La Vanguardia* (25-11) amb la presència, amb declaracions al text, d'UGT, CCOO, SOS Racisme, ATIME, ACNUR-Espanya, el defensor del poble andalús i una vocal del Consejo General del Poder Judicial.

D'altra banda, a *El País* trobem diferents exemples on es destina un ampli espai a les recriminacions i insults entre els partits: el PSOE critica constantment “el empecinamiento del Gobierno” (24-11) mentre que el PP descriu a l'actitud del PSOE com “oportunisme polític” i diu que així “se desacreditan como alternativa del Gobierno” (25-11). Quan les informacions van en aquesta línia, les recriminacions entre ambdós partits acaben per treure espai a l'explicació de les causes i conseqüències de la nova llei.

:: Els partits polítics sempre són notícia

Fins i tot, pel que fa a les notícies que fan referència a la protesta cívica i social, la presència dels partits polítics esdevé habitual. Per exemple, tots els dies i a totes les informacions del diari *Avui*, hi són presents –com actors principals o secundaris, amb declaracions o com objecte- els partits polítics. Apareixen a les notícies sobre el debat que es produeix al Congrés, però també quan es presenta el manifest de la Plataforma per la Convivència i la Ciutadania o quan els immigrants es manifesten. La seva presència o absència com a signants del manifest també mereix a *El País* (22-11) un grau més alt d'importància, que no pas identificar els membres impulsors de la Plataforma que no surten concretats en tota la notícia del dia. En canvi, als altres tres diaris, a les informacions sobre la presentació del manifest de la Plataforma sí que es destaquen signants com SOS Racisme, Càrites, la FAVB (Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona) i 50 ONG més.

A la manifestació pels carrers de Barcelona del dia 26 de novembre, l'*Avui* (27-11) només en destaca i cita declaracions de Núria Carreras (regidora de Benestar Social, PSC) i la diputada Dolors Comas (IC-Verds), a part dels sindicats UGT i CCOO. Mentre que no hi ha espai pels comentaris i queixes d'altres associacions que impulsen la Plataforma o dels col·lectius d'immigrants presents majoritàriament a la manifestació. Aquesta va ser la tònica general d'aquella setmana a tots els diaris, fins i tot en el tractament informatiu de la manifestació ciutadana.

:: Síntesi i conclusions.

La 'partidització' de la informació és evident en el conflicte de la Llei d'Estrangeria. Els partits polítics tenen un paper prioritari en la confecció de les lleis, i per tant és lògic que apareguin a les informacions sobre les noves lleis. Tot i l'evidència, hi ha alguns matisos. Primerament, els partits tenen la seva importància com a representants de la voluntat ciutadana, la qual s'ha de poder conèixer a través de la premsa (i no només un cop cada quatre anys en eleccions); segonament, les lleis afecten directament els ciutadans i, per tant, aquests han

de poder expressar les seves disconformitats. Sobretot en un cas en què la llei afecta només i concretament a un col·lectiu de persones -els treballadors estrangers provinents de fóra de la Unió Europea-, la seva opinió ha de ser explicada i escoltada en una posició també principal. A la nostra anàlisi de les informacions dels quatre diaris seleccionats, el desequilibri entre actors i fonts és força pronunciat. Els partits polítics són actors del conflicte, però també ho són els immigrants i els col·lectius que els donen suport. Per això, la presència d'un i d'altre com a font d'informació ha d'estar equilibrada. Si no, s'acaba explicant el conflicte només des del punt de vista dels partits polítics majoritaris, situant com a problemes el que ells defineixen com a tals. D'aquesta manera, tant els partits com la premsa són els que marquen sobre quins problemes/conflictes hem de parlar. I, a més, es deixen en un segon pla les propostes i crítiques efectuades pel principal actor afectat de la llei: els immigrants.

El conflicte de la llei d'Estrangeria és multidimensional, mentre que sovint el tractament informatiu que es va donar en la majoria d'informacions tenia una perspectiva similar.

4.4. Els immigrants com a font d'informació apareixen en darrer lloc en l'ordre d'actors implicats.

Els immigrants són presentats com l'objecte afectat per la nova llei de la qual parlen els partits polítics, però no com a subjecte actiu que pot o no mostrar-se en desacord en el debat social. Tret d'algunes excepcions concretes, mai no són font pels periodistes durant la setmana del debat parlamentari.

:: Els immigrants no són subjecte de la notícia

Els immigrants no juguen cap rol actiu en la descripció del conflicte que fan els diaris durant tota la setmana analitzada. Només surten com afectats per la llei i per la situació econòmico-social en general. Tot i això, les fotografies que il·lustren bona part dels articles d'aquella setmana corresponen a "varios inmigrantes interceptados ayer cerca de Tarifa" (*El País*, 22-11), a "inmigrantes manifestándose en Barcelona" (*La Vanguardia*, 23-11) o a "cues d'immigrants a Barcelona, el juliol passat" (*El Periódico*, 24-11). Polítics i immigrants comparteixen pràcticament al 50% el protagonisme a les fotografies publicades, però en canvi, els immigrants pràcticament mai no són font ni se cita cap declaració seva sobre la llei d'Estrangeria.

Per exemple, cap de les notícies que elabora *El País* durant tota la setmana analitzada (del 22 al 28 de novembre) apareixen els immigrants afectats per la llei d'Estrangeria com a font informativa. A més, a la seva única notícia d'aquells dies sobre la posició crítica que mantenia la societat civil, no es diu que cap immigrant ni organització d'immigrants formés part de la Plataforma per la Convivència i la Ciutadania ni hagués signat el seu manifest. Bàsicament, s'expliquen quins partits polítics el van signar. Algunes de les reivindicacions dels immigrants apareixen, però ho fan gràcies i a través dels grups de suport 'autòctons', sindicats o partits polítics de l'oposició (com veurem al punt 4.5).

Un altre exemple de jerarquització de la informació que deixa en un segon lloc i despolititza la posició dels immigrants el veiem a *La Vanguardia* (24-11). Aquell dia hi ha dues informacions sobre el projecte de llei d'Estrangeria: una sobre els debats previs al Congrés i una altra sobre la presentació del manifest de la Plataforma ciutadana formada per una cinquantena d'ONG. Mentre que la primera se situa a les primeres pàgines del diari -dins la secció de Política-, ocupa tota la plana i està acompanyada d'una fotografia; l'altra queda descapçalada i descontextualitzada a la part de sota –i sense foto- d'una de les pàgines del suplement local de Barcelona ('Vivir en Barcelona').

A *l'Avui* tampoc aconseguïen ser font directa en cap de les informacions aparegudes durant la setmana analitzada. Ni tan sols quan es van manifestar pels carrers de Barcelona (el 26 de novembre) ni arran de cap de les seves accions de protesta, el col·lectiu afectat per la nova llei -que s'estava debatent al Congrés- va tenir accés directe als mitjans estudiats.

Aquests exemples es reproduïen, de manera conscient o inconscient, a la major part de les informacions. Primer, els partits. Després, els col·lectius de suport. I en darrer lloc, si hi arriben a aparèixer, els propis immigrants afectats. En aquests casos, els immigrants són presentats com l'objecte afectat per la nova llei de la qual parlen els partits polítics, però no com a subjecte actiu que pot o no mostrar-se en desacord en el debat social.

Però per contra, a *El Periódico de Catalunya* (27-11), trobem una de les poques **excepcions en què els immigrants són el subjecte del titular**, del text i de les múltiples fotografies. Els protagonistes del reportatge sobre la manifestació a Barcelona del dia 26 de novembre contra la llei d'Estrangeria són bàsicament els immigrants i els col·lectius de suport. Un fet que no va succeir en les còpiques de la manifestació de la resta de diaris (a destacar en

negatiu la de l'Avui, vegi's el punt 4.5). A la informació elaborada per *El Periódico* es diu que hi havia presents els partits polítics membres de la Plataforma, però només se cita al final d'una de les dues peces a Núria Carreras (regidora de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona). Els immigrants esdevenen la font principal per explicar la seva reivindicació. Tot i que algunes de les declaracions citades pels periodistes no són adjudicades a cap persona concreta: "Només volem treballar i viure dignament", deien tots. 'Feina, casa i papers' eren les paraules més repetides pels concentrats". A la segona peça sobre la manifestació, es dóna veu directament a alguns estrangers, que segons una declaració citada "són les víctimes dels efectes nocius de la nova llei, són els que han de liderar la protesta". Els immigrants apareixen descrits com a actors actius, i no com a simples afectats. Una manifestant, Rosi Ferreiro, diu: "Tothom té dret a viure i treballar on vulgui. Comencem a acceptar sense por i amb respecte les altres cultures". O en relació a una dona francesa d'origen africà, diu l'article que "va constatar amb tristesa que comença a néixer a Espanya la incomprensió i l'odi cap al desconegut". Així es fa al llarg de les dues peces, que entre altres comentaris d'un cert exotisme multicultural descriuen l'ambient festiu de la manifestació: "La música africana va donar un toc lúdic a la protesta".

:: Síntesi i conclusions.

L'immigrant no és un actor silenciats. Ni és descrit negativament, ni es criminalitza la seva comunitat (per exemple, quan entra en vigor la llei i se sap que milers de persones no han pogut regularitzar-se tampoc se'ls critica, més aviat el contrari). Tothom el té present i el terme 'immigrant' apareix a quasi el 100% de les notícies del període. Però el que passa és que a la major part dels diaris i notícies analitzades no esdevé font d'informació pels periodistes. En la major part dels casos, no hi ha un contacte directe entre l'immigrant –sobretot en el cas dels irregulars- i el periodista.

D'aquesta manera, l'immigrant no esdevé un dels subjectes participants del conflicte. Simplement, és l'objecte afectat o el problema a resoldre. Almenys durant tota la setmana de debat polític de la llei d'Estrangeria (el punt culminant del procés del conflicte), els periodistes no expliquen la situació i context de vida i treball ni les propostes, aspiracions i arguments contra la llei dels treballadors estrangers. I aquest punt hauria de ser fonamental per explicar i entendre la complexitat i la difícil solució a curt termini del conflicte.

4.5. La premsa pren com a fonts i representants dels immigrants a ONG i els sindicats CCOO i UGT. No apareixen quasi bé mai els propis immigrants afectats per la Llei.

Pel que fa als immigrants, la font escollida no són els mateixos immigrants afectats per la llei, sinó organitzacions de suport que són descrites asèpticament. D'aquests col·lectius de suport, els més mencionats són SOS Racisme i els sindicats CCOO i UGT, mentre que grups que també van tenir un paper molt destacat i van col·laborar activament amb els immigrants en lluita abans i després de l'organització de les tancades com la coordinadora Papers per a Tothom, la Plataforma en Suport als Sense Papers i el sindicat CGT no són font en cap moment i en cap diari de la setmana analitzada. Aquests darrers col·lectius van mantenir posicions més radicals i majors demandes en les negociacions que no pas els tres anteriors.

Als diaris es parla del manifest contra la reforma del PP elaborat per la Plataforma per la Convivència i la Ciutadania (15 mil signatures i una cinquantena d'ONG darrera). Tots els diaris esmenten i destaquen la firma de Manuel Pimentel (ex ministre del PP) i de CCOO i UGT. A *El País*, quant a la jerarquització dels opositors, aquell dia (22-11) es dóna prioritat al criteri de raresa o conflicte: destacant tant al titular com a la informació la signatura d'un exministre del PP contra la reforma del Govern. Seguidament, la presència o absència dels partits polítics com a signants també mereix, pel diari, un grau més alt d'importància que no pas la dels altres membres de la Plataforma que no surten concretats a cap notícia. En canvi, sí es destaquen a *l'Avui* o *La Vanguardia* signants com SOS Racisme, Càrites, totes les universitats catalanes i 50 ONGs més.

Al dia següent (23-11), a *l'Avui* les coses no canvien: les declaracions extretes de la posició 'pro-immigrants' provenen exclusivament de SOS Racisme (Josep Guardiola) i del manifest presentat per la Plataforma. Però, un cas flagrant que confirma la hipòtesi és el tractament informatiu que *l'Avui* (27-11) dóna a la manifestació de milers de ciutadans (immigrants, majoritàriament) pels carrers de Barcelona contra la reforma de la Llei d'Estrangeria. El periodista cita, amb curtes declaracions, diversos manifestants: Josep Maria Álvarez (UGT) parlant de la vulneració "dels drets sindicals"; Núria Carreras (regidora de Benestar Social, PSC) que proposava crear un fons de solidaritat pels immigrants; la diputada d'IC-V Dolors Comas, que parla "d'una retallada de drets"; i Josep Guardiola (SOS Racisme), ja sense espai, del que només es diu que "va afegir-se a les crítiques a la Llei". A més, segons el

periodista "l'opinió d'alguns dels manifestants" es referia a que "la reforma no respecta els tractats internacionals i dels drets humans", sense dir quins manifestants ni cap dada més. És notícia, i es diu al principi de la notícia, que "la marxa, que va comptar amb la participació de nombrosos immigrants". Però, en cap cas, són interlocutors ni se cita cap declaració seva, tot i que el periodista parla de "4.000 persones, segons la Guàrdia Urbana" presents a la protesta.

:: Els que mai són font

Als diaris analitzats només en dues ocasions els immigrants aconsegueixen ser font directa en l'explicació mediàtica del conflicte. De les 40 pàgines d'informació dedicades pels quatre diaris en els vuit dies analitzats, només un reportatge d'*El Periódico* ("SOS Sense Papers", del dia 27 de novembre, ja descrit) i dues breus notícies –de menys de mitja plana- de *La Vanguardia* ("Los 'sin papeles' vuelven a manifestarse para exigir soluciones a su situación", del 23-11; i "Cincuenta entidades, contra la nueva ley de Extranjería", del 24-11) tenen com a font directament a diferents treballadors immigrants. En les poques ocasions en què s'expliquen algunes de les demandes dels immigrants, les informacions analitzades es basen en declaracions dels sindicats estatals (CCOO i UGT, només) i SOS Racisme; en un parell d'ocasions, van recórrer al portaveu d'alguna associació d'immigrants (Abdel Hamid Beyuki d'ATIME i Saoka Kingolo de la FCIC).

:: Síntesi i conclusions.

Durant els dies analitzats corresponents a la part substancial del conflicte derivat de la reforma de la Llei d'Estrangeria, l'accés als mitjans -com a font directa de les informacions- dels immigrants és escassíssima. Aquest fet té diverses causes: la dificultat tècnica de contacte entre periodistes i immigrants; la feble coordinació i organització d'aquests en el seu conjunt; o l'excessiva 'partidització' de les informacions analitzades. Però, a més, com a conseqüència, succeeix que el treballador immigrant mai no és actor actiu de les notícies que passen al seu voltant, sinó un simple actor afectat i passiu. En el millor dels casos, la seva posició davant la reforma és defensada pels col·lectius de suport (sindicats, ONG, partits, associacions d'esquerres) autòctons, però quasi bé mai per ells mateixos.

D'altra banda, cal fer notar que també té un gran interès que la premsa mostri el rebuig a la Llei d'Estrangeria per part de grups autòctons de tot tipus i de la ciutadania catalana o espanyola. Demostra l'esperit solidari vers un col·lectiu que es troba en una situació

marginada i de desigualtat. Els mitjans analitzats sí que mostren públicament aquesta actitud de bona part de la població local.

4.6. El dia 23 de gener, quan la llei entra en vigor en el context de 'les tancades d'immigrants', la premsa atorga molt més espai i importància al conflicte que durant la setmana de debats i aprovació de la llei d'Estrangeria al Congrés dels Diputats.

Quan el conflicte derivat de l'aprovació de la llei d'Estrangeria entronca amb la situació de les 'Tancades d'immigrants' a diverses esglésies de Barcelona, l'interès mediàtic –sobretot, quant a l'espai dedicat a les informacions- augmenta. Per contra, durant la setmana del 22 al 27 de novembre en què es debat i aprova la nova llei, tot i les diverses protestes provinents de la societat civil i dels partits, el tema mai no aconsegueix captar tant l'atenció dels diaris analitzats com durant el dia 23 de gener, quan es produeix l'entrada en vigor de la llei 08/2000.

Pel que fa a la cobertura que es fa a la premsa de les noves lleis aprovades al Congrés, cal dir que habitualment la premsa dóna més importància al debat al Parlament i a la societat que no pas al fet de l'entrada en vigor. Però, en aquest cas es dóna la circumstància que dos dies abans de l'entrada en vigor de la llei, uns dos cents immigrants van decidir transformar la protesta que estaven duent a terme des de feia dos mesos en una acció dramàtica i espectacular per tal de captar l'atenció dels mitjans: tancar-se a l'Església del Pi de Barcelona i començar una vaga de fam indefinida. I ho van aconseguir.

Cal fer notar, a més, el context de tensió i interès sobre els immigrants que va rodejar aquell mes de gener de 2001. A banda de les tancades a Barcelona (que van començar el dia 21), dies abans havia hagut tancades d'immigrants a Madrid i a Múrcia. El clima de protestes venia creixent des de l'aprovació al Senat de la llei d'Estrangeria (mes de desembre de 2000), però sobretot arran de l'accident d'un grup d'immigrants equatorians a Lorca (Múrcia), quan la furgoneta en la que viatjaven va topar amb un tren. Així doncs, tota una sèrie d'elements dramàtics i/o espectaculars van acompanyar la majoria d'informacions sobre immigració d'aquell mes de gener, que finalitzava amb l'entrada en vigor de la llei d'Estrangeria (08/2000) i el conflicte de les 'tancades'.

Durant la setmana analitzada al novembre, cap dels diaris dedica cap titular de portada al tema de la Llei d'Estrangeria. Només, el dia després de l'aprovació al Congrés, hi consta una petita crida en una situació secundària a les portades d'*El País*, *La Vanguardia* i *El Periódico*; l'*Avui* ni menciona la qüestió en cap de les seves portades de la setmana en qüestió. En canvi, el 23 de gener –quan el conflicte que es deriva de l'entrada en vigor de la llei torna a ser 'actualitat'–, l'assumpte ocupa els principals titulars (fotografia inclosa) als tres principals diaris fets a Barcelona (*La Vanguardia*, *El Periódico* i l'*Avui*) i un espai important –tot i que no el principal– a *El País*.

També, pel que fa a la dimensió de les peces, el tractament és diferent quan el conflicte no està rodejat d'elements espectaculars i dramàtics. La primera setmana de l'anàlisi, la majoria de les peces sobre la llei d'Estrangeria ocupen com a màxim mitja plana i una posició en pàgines secundàries dintre de la seva secció. Per contra, el dia 23 de gener *El Periódico* li dedica el 'Tema del Dia' (portada i primeres tres pàgines del diari); *La Vanguardia*, la portada i les primeres pàgines de la secció de Societat; *El País*, la portada i primera pàgina de la secció Espanya; i l'*Avui*, la portada i dues pàgines incloent-hi una entrevista amb el secretari d'Immigració de la Generalitat catalana.

L'*Avui* del 23 de gener dedica per primer cop un espai destacat al conflicte arran de l'aprovació de la llei d'Estrangeria. Als darrers mesos –incloent-hi la setmana de debats i aprovació al Congrés–, mai havia fet cap portada sobre el tema i, en canvi, aquell dia dedica la portada i dues pàgines per fer-se ressò de la complexitat del conflicte i tractar amb espai suficient els diferents actors implicats. La notícia explica amb tota mena de dades les disposicions de la reforma definitivament aprovada al Senat feia quasi un mes –després d'haver passat al novembre de l'any anterior pel Congrés–. Explica que la llei entra en vigor seguida d'una sèrie de crítiques per la "limitació de drets respecte a la llei vigent" i per "l'ampliació de terminis per accedir a la regularització i l'agilització dels mecanismes d'expulsió". Ara sí, les informacions del diari parlen de tots els punts que els col·lectius d'immigrants critiquen de la llei, i no només de la vulneració dels drets fonamentals.

Aquesta darrera demanda era pràcticament l'únic problema que els partits polítics de l'oposició i els diaris analitzats havien tractat durant la setmana analitzada. Les informacions del dia 23 a l'*Avui* expliquen, tant al text de la notícia com a un desglossament, tots els aspectes relacionats amb la nova llei que abans no s'havien explicat amb la claredat i la profunditat amb la qual es fa aquest dia: qüestions com la tutela judicial, educació, drets,

visats d'entrada, permís de residència, sancions i reagrupament familiar són part important de la informació. A més, l'entrevista a Àngel Miret, secretari general d'Immigració de la Generalitat de Catalunya, aprofundeix en el conflicte, copsa una opinió autoritzada i demana responsabilitats autonòmiques en la decisió i l'execució dels plans del Govern central.

:: Espectacle i drama

El dia de l'entrada en vigor que coincideix amb l'inici de les tancades, els immigrants tenen més possibilitats d'esdevenir fonts del conflicte i són tractats de manera positiva pels quatre diaris investigats. Els immigrants, fins i tot els sense papers, accedeixen a la categoria de 'víctimes' de l'acció estatal; deixant definitivament de ser criminalitzats per la seva situació d'irregularitat. Sobretot, aquest és el cas d'*El Periódico* en què aquests immigrants són definits com "els més febles" del conflicte. Segons un dels articles publicats el dia 23 de gener, es tracta de "persones que a partir d'avui poden ser expulsades" i "passen a la clandestinitat". Sobre les expulsions es ressalta la "por" i, per tant, el drama humà soterrat que representa pels immigrants ser repatriats als seus països d'origen. *La Vanguardia* (23-1) titulava així la seva principal notícia sobre els fets: "Miedo ante el peligro de expulsión". I seguia: "la psicosis y el miedo se han apoderado de miles de inmigrantes".

El País és el diari que dedica menys atenció al tema dels quatre analitzats. Com va succeir durant la primera setmana d'anàlisi, les informacions del rotatiu madrileny van continuar obviant els immigrants com a font també el dia 23 de gener. Pel que fa a les crítiques a la reforma que continuen sortint al diari, el periodista explica que "la crítica general consiste en que se deja sin derechos fundamentales a miles de personas que ya están aquí, al tiempo que se les condena a la marginación por la imposibilidad de trabajar legalmente". Encara que el subjecte d'aquesta posició crítica queda indefinit i desresponsabilitzat ja que cita "la crítica general" com a font, sense precisar més.

D'altra banda, la intensitat de les crítiques a la llei augmenta el dia en què aquesta entra en vigor enmig del conflicte de les tancades. Es destaquen molts més problemes, a més de la qüestió dels drets. A *La Vanguardia*, fins i tot, es critica en un destacat la inutilitat econòmica de la llei: "El Estado deja de ingresar 60.000 millones al año al no cotizar a la Seguridad Social los 'sin papeles'". I sobretot la major part de les informacions posen de relleu la incoherència d'una llei que no es pot complir en el seu apartat més dur, el de les expulsions immediates. Veiem alguns exemples dels diferents diaris: *Avui* (23-1), "L'Estat sap perfectament que no té capacitat per expulsar els irregulars" diu Àngel Miret; i al text

principal, "a la pràctica només poden ser expulsats els estrangers amb el país d'origen dels quals l'Estat espanyol té firmat un conveni de repatriació, que actualment només té el Marroc"; *El País* (23-1), "la expulsión de extranjeros, en la práctica, no es tan sencilla"; *El Periódico* diu "que la policia no té ordres de fer servir aquesta facultat", "un intent del Govern 'd'espantar els que volen venir' que no pas una intenció real. La policia no disposa de mitjans humans ni econòmics per dur a terme unes deportacions que costarien milers de milions de pessetes". Tots aquests arguments surten el dia 23 de gener mentre que no havien sortit els dies en què es debatia al Congrés i a la societat la reforma de la Llei d'Estrangeria.

:: Síntesi i conclusions

Els immigrants tenen més possibilitats d'esdevenir font del conflicte quan creen, de manera intencionada, una situació de tensió social. Si la seva protesta és espectacular, dramàtica i afecta a les emocions dels lectors, tenen un major accés als mitjans. Els diaris estudiats van donar molta més importància i espai al conflicte quan la situació de tensió va esclatar i es va acompanyar de fets dramàtics (com la vaga de fam d'un centenar d'immigrants sense papers) i espectaculars (quan aquests immigrants van ocupar i tancar-se a diferents esglésies barcelonines). Mentre que quan al conflicte no hi havia aquest tipus d'elements espectaculars, la informació sobre la Llei d'Estrangeria va ser més escassa.

Òbviament, l'actual lògica de la selecció informativa dels diaris analitzats provoca que segons el context que acompanya un fet noticiable, aquest ho sigui més o menys. I en el cas que ens ocupa, la situació de tancades i vaga de fam fa que inevitablement augmenti l'atenció mediàtica i l'interès del lector sobre el conflicte derivat de l'entrada en vigor de la Llei d'Estrangeria.

Però no justifica que el dia 23 de gener s'expliqui la Llei i les seves conseqüències amb més espai i profunditat que no pas tots els dies precedents (des de la setmana en la que es debat i aprova al Congrés dels Diputats). L'ampli tractament que rep el tema el dia que la Llei entra en vigor podria d'haver-se donat també durant la setmana clau del conflicte. Si el Consell de Redacció dels mitjans estudiats va creure que el tema era important el dia 23 (li dediquen portades i dos o tres pàgines per diari), el tema també ho hauria d'haver estat abans i durant l'aprovació de la Llei al Congrés, on la protesta social era igualment d'intensa, tot i que canalitzada de manera menys dramàtica i espectacular.

En aquest cas, els diaris es fan ressò i aprofundeixen en el conflicte només quan s'arriba a un punt alt de dramatisme i tensió social. Segurament, aquest fet entra dintre de la lògica actual de la producció informativa dels mitjans de masses. Però, si els mitjans continuen treballant d'aquesta manera, silenciarien conflictes importants que no siguin espectaculars i no facilitaran la seva gestió i resolució quan apareguin els primers símptomes dels problemes.

5. Consideracions sobre els objectius. Conclusions

El tractament informatiu que els diaris estudiats fan sobre l'aprovació i posterior entrada en vigor de la Llei d'Estrangeria és, en línies generals, força equilibrat. Atenent a un dels objectius generals de la investigació, cal constatar que la cobertura informativa del conflicte en bona part dels casos reflecteix el conflicte en tota la seva complexitat. Tot i això hi ha una sèrie de deficiències en el discurs informatiu de la premsa que caldria evitar.

Els diaris, a través de les informacions destacades i les crítiques exposades, es posicionen en favor d'una llei més oberta en l'apartat dels drets polítics fonamentals i critiquen l'immobilisme del Govern del Partit Popular. Al llarg dels dies analitzats, els quatre diaris donen prioritat a mostrar el debat i les propostes dels diferents partits polítics –sobretot, els de l'oposició, PSOE i CiU-, però deixen en un segon lloc, tant quantitativa com qualitativament, les posicions crítiques d'organitzacions sindicals, socials i solidàries. Cal fer notar, però, que tots quatre diaris presenten alguns punts de les crítiques provinents de l'anomenada 'societat civil': bàsicament, citen a fonts sindicals (CCOO i UGT) i a entitats adherides a la Plataforma per la Convivència i la Ciutadania (prop de 50 ONG i associacions), és a dir, esmenten les crítiques més integrades dins uns discursos 'possibilistes'.

En general, no es dramatitza ni espectacularitza la informació, però quan el conflicte sobre la llei d'Estrangeria entronca amb la situació de les tancades i la vaga de fam d'uns centenars d'immigrants a diverses esglésies de Barcelona, l'interès mediàtic i l'espai augmenta. Els fets espectaculars, tot i que sigui més o menys soterradament, van fer que els quatre diaris donessin molta més importància al tema que durant la setmana en què el Congrés va aprovar, entre diverses protestes ciutadanes, la llei d'Estrangeria. Aquest tipus de criteri d'espectacularitat i alt grau de dramatisme (definit sovint com "interès humà") es van

imposar en el tractament informatiu a l'hora de decidir quant espai i quina jerarquia tindria el conflicte per cada diari.

Les fonts bàsiques consultades en la major part de les informacions són els principals partits polítics (PP, PSOE i CiU) i institucions i, en menor grau, alguns col·lectius de suport als immigrants. Però, a excepció d'un parell de peces informatives de les prop de 30 analitzades, cap citava declaracions directes d'algun treballador immigrant afectat per la nova normativa. Simplement, no se'ls va consultar. Fins i tot, la cobertura que alguns diaris, com l'*Avui*, van fer d'una multitudinària manifestació a Barcelona, posa de manifest la dificultat d'accés dels immigrants (actors cabdals del conflicte) a la premsa: a l'*Avui* la notícia sobre la protesta als carrers de la ciutat -liderada i integrada en la seva majoria per immigrants- va reflectir només les opinions sobre la Llei d'Estrangeria dels portaveus del PSC, Iniciativa per Catalunya, CCOO i UGT presents a la manifestació. Cap immigrant va aconseguir ser font.

Algunes de les conclusions que hem anat desgranant al llarg de l'estudi dels resultats de la investigació a partir de les hipòtesis prèvies són les següents:

:: La majoria de les informacions posen l'èmfasi només en la qüestió de la negació dels drets polítics fonamentals. Les informacions donen prioritat a les declaracions en contra de que la nova Llei d'Estrangeria no respecti els drets fonamentals dels immigrants sense papers.

:: Quant a les posicions crítiques, l'accés als diaris estudiats decreix en la mesura que s'allunyen de les Institucions i de l'actual model d'Estat. Les opcions més radicals i crítiques amb el sistema tenen *per se*, sense arribar a tenir en compte quina acceptació tenen, poc o cap espai per expressar-se. Les crítiques més conservadores, possibilistes i que no debiliten l'actual *status quo* de forces van tenir una major facilitat per tal de difondre el seu missatge.

:: La 'partidització' de la informació es visualitza en el conflicte de la Llei d'Estrangeria. Dels tres actors principals, Govern (proposa una llei), Oposició (frena i matisa la llei) i Immigrants (contraris a la llei), els dos primers –representats pels partits polítics- tenen una posició privilegiada per exposar les seves posicions, propostes i crítiques.

:: A la quasi totalitat de les notícies analitzades, els treballadors immigrants afectats per la reforma legal no són font ni subjecte participant del conflicte. En el millor dels casos, la seva

posició davant la reforma és defensada als diaris estudiats pels col·lectius de suport (sindicats, ONG, partits, associacions) autòctons, però quasi bé mai per ells mateixos.

:: Durant la setmana de debat al Parlament, els periodistes no expliquen la situació i context de vida i treball ni les seves propostes, aspiracions i arguments contra la llei dels treballadors estrangers afectats: quelcom cabdal per entendre el conflicte és conèixer la situació i complexitat dels actors.

:: Els immigrants tenen més possibilitats d'esdevenir font del conflicte quan provoquen una situació de tensió social. L'exemple el tenim amb les 'tancades i vaga de fam a Barcelona', que venia precedit de la dramàtica notícia de l'accident d'un grup d'equatorians a Lorca (Múrcia).

:: Un conflicte multidimensional, que afecta directament el terreny social i a un col·lectiu empobrit i marginat en tots els àmbits, queda majoritàriament reduït a un conflicte entre partits polítics (Govern i oposició).